

ACC. N:R M. 16606:1-9.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Landskap: Skåne Upptecknare: Thore Brögårdh, Hallarbygd
Härad: Ö. Göinge Berättare: olika personer; se uppt. bladens
Socken: Osby & Oskarsund Berättarens yrke:
Uppteckningsår: 1959-1960 Född år i

Kliska grubbar. s. 1-9.

(Foto av berättare s. 1a, 2a
3a, 4a & 9a.)

Skriv endast på denna sida.

ACC. NR M. 16606:1.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

"Jo Sven Nicklasson han var enastående till att läka ihop "bojnabröd" "Mina mor" hon var liksom "litta slejt me hanom", så på så vis kände jag ju honom mycket väl. Han hade två systrar i Boalt som hette Sissa och Bengta. Ja han hade "ojna" bror med som hette Jeppa, men det var bara Sven som kunde den konsten att läka benbrott och sår. "ja voj näoen" som sökte bot hos "hanom för bojnabröd", han hette August. Men hur det var "sau bleen de båa" osams. Ja de "stickna båa tvam" och då läkte Nicklasson ihop det på sitt sätt. Ja, August han blev "styver i sina bojn, ja han bleen hållter i ölla sina daar", så nog kunde Sven bestraffa och läka som han ville. Len annars var han en skicklig läkare. Efter vad jag vet så botade han enburt friska sår och benbrott. jag hörde då aldrig talas om att han befattade sig med "bojnröda i nävar o tecket där". Nej då hade vi en som hette Ekeröd-Anna. Hon var en duktig "väversa" annars, men hon lagade "tecket där".

28/9-59

M.16606:1a.

Landskap: Skåne

Härad: Ö. Göinge

Socken: Osby

Uppteckningsår: 1959

Berättare: Nilla Nilsson

Berättarens yrke:

Berättarens adress: Jakobstorpset, Glimåkra

Född år 13/1 1872 i

Upptecknare: Gline Borgårdle Hallayd

Nilla Nilsson, Glimåkra
foto: T. Brogårdh

Ifyll ovanstående uppgifter! Skriv uppteckningen *endast* på den linjerade sidan!

"Jomen Sven Nicklasson han lagade både benbrott och svåra sår, men han lagade även själv till medikamenter av allehanda slag. Jag har ännu ett recept i behåll som min far fick. Far var nämligen så svårt förkyld en gång, så det fanns ingen hjälptill det. Då buda de han Sven Nicklasson. Jomen han fick ett recept och det där följe han till punkt och pricka. Han skulle ta fem äggkulor, dessa skulle vispas upp, och sedan skulle han ta fem lod socker, och i det där skulle han sedan blanda en tesked renad terpentin. Den där smeten skulle därefter tillsättas med kokt vatten ~~xxxtexpankin~~. I en sådan mängd att det totalt fylde en kvarters flaska. Nu det där skulle han sedan ta en matsked var tredje timme, och det hjälpte också.

Far blev även botad för benbrott en gång. Han hade varit i Osby en vinterdag, och på vägen hem slog han sig i följe med sin grannen. Rätt som det var så gick grannens ena vagnskakel sönder, och då skulle ju far hjälpa till. Men nu bar det sig inte bättre än att han hälkade på den hala vägen, och så var olyckan skedd. När han kom hem så var vi vi ju tvungna att buda Sven Nicklasson. Jo denne kom, och med sig hade han "onn hob sticker, ja helt vanlia kådestickor", och de där spände han kring benet på far. Men först så smorde han benet med en gul salva, som han själv hade blandat ihop. Men nu var det ju även så att innan Nicklasson kom hem så hade mor lagt ett kalit omslag kring benet för att lindra plågan. När Sven Nicklasson kom och såg det där sa han:

- Dummer där, är inte bojnen kalla nock pau onn tecken gammal gubbe, än öd hon behöver kallslå dom?
 Ja den där gubben "tyade" då inte på orden. Ibland brukade han säga när där kom en gammal gubbe eller kärring.
 - Dä ä inte lönt å plöstra eller böda pau onn tecken gammal gubbe.
 Då ä da allt bätter öd te verka onn nyer människa istället."

M. 16606:2a

Landskap: Skåne

Härad: Ö. Göinge

Socken: Osby

Uppteckningsår: 1960

Berättare: Adolf Nilsson

Berättarens yrke: f.d. lantbrukare

Berättarens adress: Pensinneskumts, Osby

Född år 15/5 1880 i Osby

Upptecknare: Thore Brogårdh, Hallaröd.

Adolf Nilsson, Osby
foto: T. Brogårdh

Ifyll ovanstående uppgifter! Skriv uppteckningen *endast* på den linjerade sidan!

"Jomen, nog va det en duktil gubbe, Sven Nicklasson i Osby. Jag minns honom mycket väl redan på den tiden han hade sin praktik ute i Svens-torp. Vi var liksom grannar då, och det förekom ofta att vi hade besökare som bodde hemma hos oss under den tid som han plåstrade ihop dem. Han hade stor praktik redan då, men ännu större skulle den bli när han flyttade fram till samhället. En gång minns jag att där kom en flicka från Glimåkra dit. Hon hade fått sin ena arm i ett tröskverk, så den var rent "krabbader". Ja det var så ruskigt att jag faktiskt fick gå ut, då han skulle börja peta i det där. Där var en stor och starker Karl med till "hjälpes", som skulle hålla hennes arm i spänn på bordet, medan han höll på med att peta ut agnar och annat skräp ur säret. Sven Nicklasson han var duktil så nog lagade han ihop armen på grebban, ja han var enastående.

En annan gång var det en ruskig olycka med en karl som kallades för Gyllskulla-Sven. Han var ute och körde en vinter med sima hästar. Det var i sgata så hästarna var skarpskodda, men hur det nu var så bar det sig inte bättre än att vagnen kom i sladdning, och det hela slutade med att han "stypte" fram så illa att hästarna totalt sargade sönder hansas huvud. Han blev illa tilltygad så man måste budja doktorn i Broby. (Till historien hör att innan doktorn var kommen så hade man budad Sven Nicklasson, och denne hade då lagt förband om den sårade. När doktorn kom gick Nicklasson in i ett annat rum. När förbandet togs av, så menade doktorn att det måste ha varit någon kunnig som gjort detta ty det var verkligen bra gjort). När han undersökt patienten så sa han att det nog inte var mycket mera att göra, ty skadan var för svår. När Sven Nicklasson fick spöra detta så undrade han om inte han fick försöka läka ihop "hanom". Jo för allan del det fick han ju så gärna, så han tog hand om den svårt skadade Sven. Det blev nu en lång behandling. Nicklasson sa att så länge den röda materian trängde fram ur huvudet på sjuklingen, så fanns det ingen bot, men bara den gula ville komma, så skulle han nog läka ihop honom. Jomen den gula materian den kom också och Gyllskulla-Sven han klarade sig. Ja han levde i många, många år efterpå det där, så nog visade det sig att Sven Nicklasson var en verklig styr läkare."

M. 16606:3a

Landskap: Skåne

Härad: Ö Goings

Socken: Oslby

Uppteckningsår: 1960

Berättare: Björn Jonsson Bergstrand

Berättarens yrke: f.d. sadelmakare

Berättarens adress: Grashult, Loshult

Född år 25/4 1871 i Lvenstorp, Oslby

Upptecknare: Thor Brogårdh, Hallaryd.

Björn Jonsson Bergstrand

foto: T.Brogårdh

Ifyll ovanstående uppgifter! Skriv uppteckningen *endast* på den linjerade sidan!

"Ja han kallades egentligen för "Trane-Masse". "Masse" det betyder Måns. Han levde på 1800-talets början, och efter vad min far berättade så gick han i svartkonstskola i Björkhult. De var flera stycken där, såsom Neringen och en till som kallades för Bäck-Massen. Efter vad jag hörde så var det Neringen som blev den siste som gick ut ur skolan, och det var den siste som den loje skulle ha för besväret. Men nu blev Neringen så pass utlärd att den loje fick nöja sig med skuggan, och det berättas att sen den dagen var Neringen genomskinlig, så värt han gick blev det ingen skugga efter honom. Beträffande Trane-Massen så blev han också slug och utlärd. En gång så var han lite påstrucken, och då ville den där som satt och snapsade med honom att han skulle mana fram den där Höken. Efter vad far berättade så gick Trane-Massen åstad och kallade fram Höken. Först började det blåsa rått så hårt, och det dröjde en ganska god stund innan den döde kom. Då frågade Trane-Massen honom varför han dröjt, och varifrån han kom.

- Jo, svarte Höken, ja kommer ifrå öster, sau ja ha haft läng vaj hid.
- Nå då konne du resa tebaks igen, tyckte Trane-Massen.
Och det gjorde Höken också. Så dröjde det en god stund men så manade Massen åter fram honom. Denna gången blåste det bra mycket "hårare" än förra gången, men till slut så kom Höken fram igen.
- Nå vad ha du vatt nu, fråga Lasse.
- Jo, ja ha vatt i öster, men ja va meed längre åsta nu än förra gången. Men da sier ja doj, kalla moj inte onn gaung te' för då river ja ihjäl doj pau stunden.

Detta hjälpte för sen vågade inte Trane-Massen mana fram honom fler gånger.

"Neringen" ja han va ju åsså onn tecken därä trollgubbe. Han dog heller inte som "rektet" relk. Mot slutet så gick han till skogen, och där fick han också sin död. Man hittade honom liggande vid en ovanligt stor enebuske, och där hade det "dratts" omkring med honom, ja de hade asat honom på marken så denna var totalt uppsliten kring busken. Min mörfar (per Jönsson född 1827 död 1904) berättade att han aldrig hört maken till något liknande, ja han förstod att där hade utkämpats en "härerkamp".

Angående den där Bäck-Massen så bodde han nere vid Ubbasjön. Han var

M. 16606:4a

Landskap: Skåne

Härad: Ö. Göinge

Socken: Örkened

Uppteckningsår: 1960

Berättare: Johan Jönsson

Berättarens yrke: landbrukare

Berättarens adress: Ö Flyboda, Lönsboda

Född år 16/3 1882 i Örkened

Upptecknare:

Thore Brogårdh, Hallaryd

Johan Jönsson, Lönsboda

Ifyll ovanstående uppgifter! Skriv uppteckningen endast på den linjerade sidan

också rätt kunnig i svartkonst. En gång då han var i kyrkan i Lönsboda så blev han plötsligt så orolig, och då förstod han att det var något på tok där hemma, så han begav sig huvudstupa iväg. Jomen, gubben hade fått för sig, ty här han kom hem och öppnade dörren fann han hela stugan full av "smättingar" (pysslingar). Hans kärring hade nämligen "vatt å kladdat me hansas bok". Nu fick Bäck-Massen brått med att rätta till det hela. Först så tog han linfrö, eller som vi säger "hörfrö", ja han tog så där "omfjärning" och strödde ut detta på golvet.

- Plocka nu upp da därav sa han till pysslingarna.

Jomen, dessa fick ju brått och under tiden som de hade arbete med att plocka frö så fick ju Bäck-Massen tid på sig med att söka upp det rätta stycket i boken. Han fann det också, och läste även bort otytet. Men jag skall säga att hade han inte kommit hem så snart som han gjorde då hade det gått illa för kärringen hans, ty hon var redan illa åtgängen då han kom hem.

Bäck-Massen hade två pojkar, den yngsta var född 1836, ja han exerserade med den hära Jöns Isaksson som bodde ner i Tosthult. Nåja nu hade den ene pojken fått gag på sin fars svartkonstbok, men han blev så led på den till slut, att han ville till varje pris göra sig av med den. Att bränna "tecka där" var ju inte att tänka på, så han gick därför till kyrkoherde Rönbeck i Kyrkhult för att få råd.

- Jo ta boken me er hit, så skall det nog bli nån rå me den, mente kyrkoherden.

Ja han gjorde som Rönbeck hade sagt, och kyrkoherden jordfäste den sedan på kyrkogården, och där ligger den väl än.

När vi nu ändå talar om "tecka där" svartkonstgubbar så kan jag ju berätta om en smed som kallades för "Horris", ja något annat namn hörde jag då aldrig. Han var från Flyboda och levde tämligen tidigt på 1800-talet. Han hade allmän respekt med sig för han var inte att leka med. Det gick många berättelser om honom, och bland annat denna:

Det var så att en gubbe hade blivit "bestolen" på en sak, och han

gick till Horris för att få hjälp.

- Ja... ska nock kalla här den där... som knipit da för doj, svarte Horris, o du ska åsså fau soj hanom.

Horris ritade så upp en figur på smeddörren, föreställande en mänsklig. Sen tog han ett järn och värmede upp detta i ässjan, och när detta var glödande så satte han det på bilden, och fortsatte med denna procedur ett tjogtal gånger. Helt plötsligt kom så "tjyvrackaren" inrusande, ja han hade närapå sprunget ihjäl sig, han var "annaförtröten", och det stulna bar han med sig.

I Härlunda fanns det en gubbe som hette Harald, och denna kunde också mana fram "tecket där lojt". En gång var det en barnsängskvinna som hade blivit så illa tillitygad av barnmorskan att hon hade dött. Efter det där fick inte barnmorskan en fridens stund, så hon gick till Harald i Härlunda för att få hjälp.

- Ja sa Harald, jag ska nock kunna ställa saken te' rätta, men då faur du inte skälla pau na' då hon kommer fram.

Det lovade ju barnmorskan att hon inte skulle göra. Och därmed så manade Harald fram den döda kvinnan. Men det gick inte alls efter beräkning, ty barnmorskan glömde sig med ens och började skälla på den döda, och då blev det som forgjort. Harald kunde inte längre mana bort anden utan han blev tvungen att skicka bud på kyrkoherde Rönbeck i Kyrkhult. Rönbeck kom, och han var säker, skall jag säga, för han hade studerat "tecket där". Han klarade också av det, så strax efter blev det åter tyst och lugnt. Men jag skall säga att Rönbeck därefter skolade upp Harald, och han sa i all sin stränghet att han inte ville se honom fler gånger i sin församling, och det ordet höll Harald också.

Även Haralds avkomlingar var så att säga "kloka". En son till honom Sven i Billarp, kunde också "tecken där svartkonst", men han missbrukade det aldrig. Han kunde i varje fall skydda sitt eget. Sven var "slajtare" och alit som oftast så körde han iväg med en förä till Växiö, och då brukade ofta någon från socknen följa med för att uträffa något ärende. Det var en liten gladlynt gubbe den där Sven

ACC. NR M. 16606:7.

FOLKLIVS.
ARKIVET
LUND

och han förfärmade inte någon. Men då han en gång hade uträttat sitt ärende i Växiö så köpte han även en trädagge brännvin, och den där lade han på vagnen. Till sin medpassagerare sa han
- Nu gaur vi å tar oss onn köpp kaffe, vi behöver ållt lide varmt i oss innan vi far hem.
- Jamen du ska du väl inte låta brännvinskaggen ligga pau vagnen, mente den andre.
- Åjo, då ä nock ingen fara mä den, svarte Sven.
Mycket riktigt, för när de kom tiilbaka så stod där visserligen en man och höll med båda händerna i kaggen, men han vannt inte komma därifrån.
- Ja nu kan du gau, nu kan du gau, sa Sven te "tjuven, och då släppte denne genast kaggen och sprang in i en port, och sen såg de inte till honom mera. Säg vad ni vill men Sven Haraldsson han kunde i varje fall fri sitt eget. Hans sonson Magnusa Kalle va inte dummer han heller. En gång visade han sig riktigt på den styvalinan då han körde svart granit över Högsjön, fast att isen inte var tjockare än att den höll för en kråka, men som sagt han kunde de med hjälp av sin "Hassekrage" (häst).

ACC. N:o M. 16606:8.

"Ja han va onn lojer gubbe den där Falken, han hade tecken där svartkonst för soj". En gång så var det en kärring i Svenstorp som hade blivit "bestolen" på sina pengar. Hon "misstviv-lade" en person, och hon sökte Falk. Jomen Falk han lovade att ställa det där tillrätta, och det gjorde han också. Först så sa han så sa han att tjjuven skulle få bära på "ojna ärr" som aldrig skulle läkas, men Svenstorpakärringen hon var "härer", så hon nöjde sig inte "bara meda" utan hon ville att "tjyvagubben" skulle plågas "o sen ville hon soj hanom". Nåja Falk han var ju inte den som la fingrarna mellan, utan han satte åt gubbastackarn. Ja "da geck inte bätter" än att "tjyvagubben" dog. Men trots detta så ville kärringen fortfarande se honom. Då sa Falk till henne:

- Såd doj dau i natt i rummet å vänta pau hanom, sau ska du nock fau soj hecken da ä. Ja natten kom och kärringen gjorde som Falk hade sagt. Denne manade nu fram "döingen" som fick asa sig förbi henne likaväl som han va dör och låg i sin kista, så hon fick då "soj hocken da va".

Ja det var en hemsk gubbe där där Falk. Jag hörde många historier om honom då jag var liten, men jag har glömt det mesta, det blir så med åren. Men nog talades det mycket om honom, och hur han kunde skaffa fram saker, ja även om hur han botade folk. Men han kunde ju inte på något vis jämföras med Anders Hansson, för Falk han tog hårt i, ja han var "onn lojer gubbe".

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

"Ja Falk det var en hårding. Om någon budade honom för att få hjälp, när han hade blivit "bestolen", så satte Falk åt tjuven med besked. Far berättade själv hur en torpare i Kulhult hade blivit "åtsatt" av Falken. Då denne skulle leda hem oxarna så började det med att något tog emot så att den arme stackarn knappt kunde komma hem. Far han såg ju hur illa det var fatt, så efter någon dag gick han upp till torparen för att se hur det stod till. Jo det var illa och "fråhattarna" (fräggan) stod om munnen och halsen på honom, och han plågades så det var rent hemskt. Ja Falk han "pinte hajl ham rektet". Han fick ta livet av "hanom" först innan han kunde mana fram honom, som tjuven till den som hade begärt det. "Ja da ä för ligg öd bara tala om, men da va sau". Nåja torparen dog och begrovs också i Osby. Falk skulle nu visa att det inte var fabel utan att turparen var den verkligt skyldige. Han bestämde därför med uppdragsgivaren att hon skulle få se den skyldige. Ja far berättade att kärringen och en karl satte eig på en trädkista i "tecket" där uthus, och där skulle de sitta och invända torparen. Jomen det knackade på dörren och in kom "den loje torparen, sau mojn skäk mante Falken did hanom". Karlen som var där han blev ju "förskrojt", men "kärringen hon va min gunn sau råer o lojer sau hon konne soj hanom".

M. 16606:9a

Landskap: Skåne

Härad: Ö Göinge

Socken: Osby (Forsenäs)

Uppteckningsår: 1959

Berättare: Paul Thomasson

Berättarens yrke: —

Berättarens adress: Hasslåvö, Osby

Född år 11.2.1875 i Glimåkra

Upptecknare: Thor Brogårdh, Halland.

Paul Thomasson, Osby

Foto: T.Brogårdh

Ifyll ovanstående uppgifter! Skriv uppteckningen endast på den linjerade sidan